

VÝBĚR TÉMAT ZE ZPRÁVY O VYUŽÍVÁNÍ ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU V MATEŘSKÝCH, ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Využívání školního vzdělávacího programu

v mateřských, základních a středních školách

Tematická zpráva

2024
2025

České školství čeká velká změna v podobě úpravy rámcových vzdělávacích programů. Školní rok 2023/2024 byl proto jednou z posledních příležitostí zjistit, jak školy na všech úrovních využívají školní vzdělávací program. V tematické zprávě Česká školní inspekce analyzuje, jak školy prakticky využívají školní vzdělávací program (ŠVP) pro plánování výuky, hodnocení žáků a řízení vzdělávání. Dokument se zaměřuje na mateřské, základní a střední školy a poskytuje podrobné statistiky i doporučení pro lepší implementaci ŠVP do budoucna. Využívání programu totiž hraje klíčovou roli v organizaci vzdělávacího procesu.

Školní vzdělávací program by měl sloužit nejen jako formální rámec pro pedagogickou práci, ale především jako praktický nástroj. Zjištění však ukazují, že přestože ŠVP existuje na všech školách, jeho reálné využití se liší a v mnoha případech je spíše formální. Školy, které ŠVP aktivně využívají pro plánování a hodnocení, dosahují lepšího sladění výuky s cíli kurikula a mají strukturovanější přístup k rozvoji pedagogické práce. Naopak školy, které ŠVP využívají jen minimálně, často nedokážou efektivně reflektovat požadavky RVP a mohou mít méně systematický přístup k výuce. To může být před zavedením a úspěchem nového kurikula do škol zásadní.

Zpráva se věnuje i regionálním rozdílům, vlivu velikosti školy či jejímu zřizovateli. Ukazuje, že v některých krajích a typech škol je kurikulární práce kvalitnější, zatímco jinde je ŠVP chápán spíše jako dokument k povinnému vyplnění bez reálného dopadu na výuku.

1

NEJSILNĚJŠÍ VLIV NA VZDĚLÁVÁNÍ MÁ VYUŽÍVÁNÍ ŠVP PRO HODNOCENÍ

- Ze tří hlavních kurikulárních činností (tvorba, plánování výuky a hodnocení) má právě využívání ŠVP pro hodnocení největší dopad na kvalitu vzdělávání.
- Školy, které využívají ŠVP pro hodnocení, ho také častěji aktivně používají pro plánování výuky a úpravy učebních plánů.
- Využívání ŠVP pro hodnocení vede k větší systematickosti výuky, lepší zpětné vazbě a efektivnějším pedagogickým strategiím.

2

ŠVP NEMÁ VLIV NA VÝSLEDKY NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

- Výsledky ukazují, že vliv většího využívání ŠVP na vzdělávací výsledky žáků základních škol není prokazatelný.
- Vzhledem k nižšímu vlivu ŠVP na kvalitu vzdělávání ve středních školách než ve školách základních, je i vliv ŠVP u středních škol na výsledky neprokazatelný.
- Vedení základních a středních škol častěji sledují, zda se „stihla probrat“ všechna plánovaná témata, ale méně se zaměřuje na sledování reálného rozvoje znalostí a dovedností žáků.

3

ŠVP JE ČASTO VNÍMÁN POUZE JAKO FORMÁLNÍ DOKUMENT

- Přestože by měl být ŠVP živým nástrojem pro plánování výuky, v mnoha školách je považován jen za administrativní povinnost.
- Tento problém se projevuje zejména na středních školách, kde je jeho využívání pro reálné plánování a hodnocení nižší.
- Na základních školách je využívání ŠVP o něco častější, avšak i zde se často setkáváme s mechanickým dodržováním osnov místo aktivního plánování výuky podle ŠVP.

4

NÍZKÉ ZAPOJENÍ PEDAGOGŮ DO TVORBY A ÚPRAV ŠVP

- Až 50 % pedagogů mateřských škol se do tvorby či úprav ŠVP nezapojuje, přestože by měl být pravidelně aktualizován minimálně jednou za tři roky.
- V základních a středních školách se na tvorbě ŠVP podílí více učitelů, ale často jen z nutnosti zapracovat změny v rámcových vzdělávacích programech.
- Aktivní zapojení pedagogů do tvorby ŠVP vede ke kvalitnějším a realističtějším vzdělávacím programům, které lépe odpovídají potřebám žáků.

5

ČÍM VĚTŠÍ ROZSAH ŠVP, TÍM MÉNĚ SE POUŽÍVÁ

- ŠVP s více než 500 stranami jsou využívány mnohem méně než kratší a přehlednější dokumenty.
- Na základních a středních školách je patrná negativní korelace mezi délkou ŠVP a jeho využíváním, protože učitelé se v rozsáhlých dokumentech neorientují.
- Mateřské školy mají většinou kratší ŠVP, které má do 150 stran, což usnadňuje jeho použití při plánování vzdělávání.

6

REGIONÁLNÍ ROZDÍLY VE VYUŽÍVÁNÍ ŠVP

- V některých krajích je práce se ŠVP výrazně efektivnější než v jiných.
- Karlovarský a Ústecký kraj vykazují vyšší kvalitu práce s ŠVP, zatímco Liberecký a Praha dosahují nižšího využití.
- Tyto rozdíly mohou souviset s rozdílnou úrovní podpory učitelů, dostupností školení a celkovým přístupem regionálních aktérů ke vzdělávání.

7

VYUŽITÍ ŠVP PRO PLÁNOVÁNÍ VÝUKY SE LIŠÍ PODLE TYPU ŠKOLY

- V mateřských školách se ŠVP častěji využívá přímo pro plánování výuky.
- Naopak v základních a středních školách učitelé často spoléhají na další kurikulární dokumenty, jako jsou tematické plány, které ŠVP nemusí odpovídat.
- Třetí úrovni kurikula by měla být věnována stejná pozornost, jako je tomu u předškolního vzdělávání.

8

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA JE LEPŠÍ TAM, KDE SE ŠVP AKTIVNĚ VYUŽÍVÁ

- Pedagogové, kteří pravidelně pracují se ŠVP, také častěji využívají pedagogickou diagnostiku ke sledování pokroku dětí.
- V mateřských školách je větší využívání ŠVP spojeno s kvalitnější diferenciací výuky a individuálním přístupem k dětem.
- V základních školách se ŠVP více využívá v kombinaci s žákovskými portfolii a jinými nástroji sledování vývoje žáků.

9

VEDENÍ ŠKOL SLEDUJE NAPLŇOVÁNÍ ŠVP RŮZNÝMI ZPŮSOBY

- V mateřských školách je důraz kladen na to, zda děti dosáhly očekávaných výsledků vzdělávání.
- V základních školách se sleduje především časová stránka výuky – tedy zda se stihlo probrat vše z učebních plánů.
- Ve středních školách se nejčastěji sleduje, zda byla probrána všechna stanovená témata, méně už se ověřuje reálný dopad na znalosti a dovednosti žáků.
- Hlavním problémem je, že sledování časového průběhu výuky nemusí vždy odpovídat reálným vzdělávacím výsledkům.

10

VYUŽÍVÁNÍ ŠVP PRO HODNOCENÍ JE NEJÚČINNĚJŠÍ V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

- V mateřských školách se ŠVP využívá především jako referenční dokument pro hodnocení vývoje dětí.
- V základních školách pedagogové, kteří ŠVP využívají, častěji pracují s žákovskými portfolii, mapami pokroku a informacemi z externích zjišťování.
- Ve středních školách je souvislost mezi ŠVP a kvalitou hodnocení slabší, přičemž v některých případech může být využívání ŠVP dokonce spojeno s horší komunikací ve škole.
- Největší přínos má využívání ŠVP pro hodnocení v základních školách, kde se ukazuje jeho vliv na systematictější výuku a sledování pokroku žáků.

DOPORUČENÍ

- ▶ Školy by měly ŠVP aktivně využívat nejen pro plánování výuky, ale i pro hodnocení a řízení vzdělávacího procesu.
- ▶ Je nutné zkrátit a zpřehlednit ŠVP, aby byl praktičtější pro pedagogy.
- ▶ Důležité je efektivní zapojení pedagogů do úprav ŠVP a jejich další vzdělávání v oblasti kurikulární práce.

ZÁVĚR

Zpráva zdůrazňuje, že dobře implementovaný ŠVP může u předškolního vzdělávání výrazně přispět ke kvalitnějšímu vzdělávání, pokud je aktivně využíván. U základních a středních škol ve využívání ŠVP a výsledků není vidět přímá úměra. Přestože školní vzdělávací program představuje základní nástroj pro organizaci vzdělávacího procesu, jeho využívání v českých školách je velmi rozdílné. V mnoha případech je ŠVP stále vnímán spíše jako administrativní dokument, než jako živý a praktický nástroj, který by měl sloužit k plánování výuky, hodnocení žáků a zajištění kvalitní pedagogické práce.

Největší přínos ŠVP se projevuje tam, kde je aktivně využíván pro hodnocení žáků, protože to přirozeně vede k většímu zapojení pedagogů do jeho úprav i k jeho lepšímu využívání pro plánování výuky. Naopak školy, které ŠVP využívají jen minimálně, vykazují nižší míru systematičnosti v pedagogické práci, což se může odrážet v méně efektivním vzdělávacím procesu.

Je zřejmé, že jedním z klíčových problémů je nízké zapojení pedagogů do tvorby a úprav ŠVP, zejména v mateřských a některých základních školách. Dále se ukazuje, že čím větší je rozsah ŠVP, tím méně se používá. Nadměrně obsáhlé dokumenty nejsou pro učitele praktické a často vedou k jejich ignorování ve výuce.

V neposlední řadě jsou ze zprávy opět patrné také regionální rozdíly, což naznačuje, že rozdílná kvalita vzdělávání může být ovlivněna nejen přístupem jednotlivých škol, ale i podporou na úrovni krajských nebo regionálních vzdělávacích organizací zajišťujících vzdělávání pedagogů v oblasti práce se ŠVP. Ideálně tak aby informace důležité pro učitele a školy byly snadno dostupné a snadno srozumitelné a vazba obsahu informací na osoby „lektorů“ byla minimalizována. Jedním z možných řešení je cílená podpora škol v regionech s nižší kvalitou kurikulární práce, například formou metodického vedení, sdílení dobré praxe mezi školami či cílených školení pedagogů a vedení škol.